

AVRUPA BİRLİĞİ MALİ YARDIMLARININ TÜRKİYE’DE İZLENEN KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARINA ETKİSİ: ÇANAKKALE ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Filiz Tufan EMİNİ¹

Melih KALKAN²

ÖZET

Cumhuriyetin ilan edildiği ilk yıllardan itibaren ülkenin genel ekonomisinde büyük bir pay sahibi olan tarım sektörünü ileriye götürmek ve bu alanda faaliyet gösteren kişi ve işletmeleri toplum standartlarına yakınlaştırmak için birçok girişim ve politika hayata geçirilmiştir. Hemen her dönemde mevcut hükümetler tarafından geliştirilen politika ve uygulamalara ek olarak Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne giriş müzakerelerinin başlamasıyla birlikte bu alana yeni ve farklı soluklar da eklenmiştir. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK), Avrupa Birliği’nin kırsal kalkınma konusunda hali hazırda aday olan ve üye olmaya aday olan ülkelere sağladığı maddi yardımların ve hibelerin ülkemizdeki koordinesi için 2008 yılında hayata geçirilen bir kurumdur. Çalışmanın temel amacı; bahsi geçen yardım ve hibelerinin Çanakkale TKDK’nın 2016 yılında geçtiği IPARD-II programı özelinde incelenmesidir. Yardımların hangi iş kollarına verildiği, hangi ilçelerin bu yardımdan faydalandığı ve başvuruların ne boyutta olduğu gibi genel noktalar sayısal veriler yardımıyla aktarılmaya çalışılmıştır. Çanakkale İl Koordinatörlüğü’nün IPARD-II programı kapsamında faaliyetleri incelendiğinde, kurumun oldukça başarılı bir grafik sergilediği açıkça görölmektedir. IPARD-II programına henüz 3 senedir geçiş yapılmış olmasına rağmen, 107 proje incelenmiş, başarılı bulunan 35 proje için 24 milyon TL’yi aşkın bir kaynak ayrılmıştır. Kabul edilen bu projelerin 5 yıla dönük her hareketi incelenerek ona göre yardımın devam etmesi, durdurulması veya iptal edilmesi sağlanmıştır. Özellikle kaynağın amacı dışında kullanılmaması için Tarım ve Orman Bakanlığına verilen bu kişi veya şirketlere dava açma, soruşturma yetkisi sayesinde hibe ve yardımlar amaçları doğrultusunda kullanılmış, ülke ekonomimize büyük destekler sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Mali Yardım, Kırsal Kalkınma, TKDK, Çanakkale, IPARD-II.

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İİBF, ORCID: 0000-0002-9040-0811, filizemini@hotmail.com

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ORCID: 0000-0002-0080-8742

Araştırma Makalesi / Research Article – Geliş Tarihi / Received: 16/10/2020 – Kabul Tarihi / Accepted: 24/12/2020

THE EFFECTS OF EUROPEAN UNION FINANCIAL ASSISTANCE TO RURAL DEVELOPMENT POLICY IN TURKEY: THE CASE OF ÇANAKKALE

ABSTRACT

Many initiatives and policies have been implemented in order to advance the agricultural sector, which has a large share in the general economy of the country since the first years of the Republic, and to bring people and businesses operating in this field closer to the standards of society. Just new and different every time, faded by the current government of Turkey in addition to the policies and practices developed in conjunction with the start of accession negotiations with the European Union in this field is also added. The Agriculture and Rural Development Support Institution (ARDSI) is an institution that was established in 2008 for the coordination of the financial aids and grants provided by the European Union to the countries that are already candidates for rural development and candidates for membership. The main purpose of the study is; It is the examination of the aforementioned aids and grants specific to the IPARD-II program passed by Çanakkale ARDSI in 2016. General points such as to which business lines the aids are given, which districts benefit from this aid and the size of the applications have been tried to be conveyed with the help of numerical data. When the activities of Çanakkale Provincial Coordination Office under the IPARD-II program are examined, it is clearly seen that the institution displays a very successful graphic. Although the transition to the IPARD-II program has been made for only 3 years, 107 projects have been examined, and more than 24 million TL has been allocated for 35 successful projects. Each movement of these accepted projects for 5 years was examined and accordingly, it was ensured that the aid continued, stopped or canceled. In particular, grants and aids were used for the purposes of filing a lawsuit and investigating these persons or companies given to the Ministry of Agriculture and Forestry in order not to use the resource for other than its purpose, and provided great support to our country's economy.

Keywords: European Union, Financial Aid, Rural Development, ARDSI, Çanakkale, IPARD-II.

GİRİŞ

Yerleşim olgusu kırsal ve kentsel alan olmak üzere iki temel yapıdan oluşmaktadır. Kırsal alanlar, temel özellikleri açısından doğal ve çevresel alanlarıyla ön plana çıkmakla birlikte tarımsal üretimin de merkezleri olarak görülmektedir (Yenigül, 2017: 17; Tolunay ve Akyol, 2006: 121). Kırsallığın küresel ölçekte kabul gören parametreleri, uzaklık ve nüfus yoğunluğudur (UKKS, 2014). Bu parametreler doğrultusunda bakıldığında kırsal alan, nüfus yoğunluğunun seyrek olduğu yerleşim yerleri şeklinde tanımlanmaktadır. Kırsal alan tanımında kendisine en fazla yer bulan bir diğer kriter ise ekonomik işlevlerdir. Özellikle bugünün kentlerinde hemen her iş kolu hizmet sektörüne dayanırken, kırsal alanlarda hizmet sektörü kendine çok fazla yer edinememiştir. Bu sektör yerine tarım ve hayvancılıkta kendilerini geliştirerek ülke ekonomisine katkı vermek kırsal bölgelerin en temel görevidir.

Ülkelerin gelişmişlik seviyesi yükseldiğinde, kırsal alanlar daralmaktadır. Son yıllarda gelişmiş birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de kırsal alan ve kırsal nüfus her geçen gün azalmaktadır. “Birleşmiş Milletler 2018 yılı verilerine göre dünya genelinde nüfusun yarıya yakını (% 44,7); gelişmiş ülkelerde ise % 21,3’ü kırsal alanlarda yaşamaktadır. TÜİK verilerine göre Türkiye’de kır nüfusu oranı, gelişmiş ülkelere göre azdır.” (Şenol, 2019: 54). Bu duruma sebep olan birçok unsur vardır ancak en büyük etkiyi ülkedeki batı toplumlarına uyum çabasının yaptığı söylenebilir. Özellikle “1950’den sonra kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı”nın (Yılmaz, 2015: 163) azaldığı görülmektedir. Zaman içerisinde, süregelen “kentsel alanlarda bütünleştirme” (Dik, 2014: 84) çalışmaları sonucunda 2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı Büyükşehir Kanunuyla birlikte büyükşehir statüsü kazanan illerdeki köy yapılanmalarının kaldırılarak mahalleye dönüştürülmesi, kırsal alanların ve buna bağlı olarak kırsal nüfusun azalmasının başlıca sebepleri arasındadır. Ancak ülke tarihinin başlangıcına bakıldığında kırsalı kalkındırmak ve bu bölgelerde ülkenin gelişerek ilerleyebilmesi için ciddi çalışmaların olduğu görülmektedir.

Dünyanın bütün bölgeleri göz önüne alındığında, ülkeler arasında önemli gelişmişlik farkları görüldüğü gibi bu ülkelerin kendi bölgeleri arasında da ciddi farklılıklar ön plandadır. Özellikle mevcut kent yerleşimlerinin genel geçer çoğu kriterde kırsal alanlara göre daha imtiyazlı ve avantajlı olduğu açık bir durumdur. Bu yüzdendir ki Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu ilk günden bu yana özellikle kırsalı kalkındırmak ve bu sayede ülkenin genel kalkınmışlık seviyesini artırmak için hemen hemen her dönemde ciddi çalışmalar ve bu alana yönelik yatırımlar yapılmıştır. Devlet eliyle bu alanda yapılan ilk çalışma; 1924 yılında kabul edilen uzun yıllar işlerliğini devam ettiren 442 sayılı Köy Kanunu’dur. Bu kanunda savaştan çıkmış bir devletin ve kırsal alanda yaşayan insanın günün şartlarına nasıl getirilerek döneme nasıl kendini adapte edeceği başarılı bir şekilde ele alınmıştır. Bununla birlikte, 1987 yılında kabul edilen 3360 sayılı İl Özel İdareleri Kanunu da yine kırsal alanlara yönelik kalkınma ve hizmet başlıklarını ana tema olarak kabul etmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında bu alana yönelik özellikle köylerde kurulan kooperatifler ve enstitüler önemli bir misyon ile kurulmuş, uzun yıllar boyunca misyonlarını başarılı bir şekilde işlerliğe dökerek vizyonlu bir kalkınma hareketinin öncüleri olmuşlardır. Ancak bu döneme göre başarılı sayılabilecek bu kalkınma ve yeniden yapılanma bugünün şartlarına endekslendiğinde çok büyük bir başarı olarak nitelendirilmemektedir. Özellikle dönemin şartları gereği yapılan her türlü işlemin merkez eliyle yapılması, subsidiarite ve desantralizasyon gibi kavramların ülke literatüründe bulunmaması sebeplerinden ötürü kırsal bölge ihtiyaçlarının ayrı ayrı belirlenememesi sonucu doğmuştur.

Türkiye’de daha sonraki dönemlerde bu alana yönelik çalışma sayısı fazla olsa da 1980’li yıllara kadar durum başarıdan uzaktır. Ancak bu tarihten itibaren özellikle Amerika ve Avrupa temelli gelişmeler etkisini göstermeye başlamıştır. Yeni kamu yönetimi anlayışı olarak kabul ettiğimiz yeni bir düzen ve bu düzenin yerel bazda etkisi çalışmaları ileriye götüreceği bir basamak olarak görülmektedir.

Bu yeni düşüncenin yerel düzeye yani kırsala verdiği değer, subsidiarite ve desantralizasyon gibi kavramları Türkiye’de kamu yönetimi yapısının içine yerleştirmesi, devletin temel yapısını küçülterek ademi merkezileşmenin önünü açması, daha özgür yatırım imkanlarını sağlaması ve yerel yönetimlerinin gücünü artırması, başarılı bir dönemin habercisi olarak görülmüştür. Özellikle üzerinde durulan yerel yönetimler sayesinde hizmetler daha bilinçli ve halkın ihtiyaçlarına birebir çözümler sunar hale getirilmiştir.

Cumhuriyetin ilan edildiği ilk yıllardan itibaren ülkenin genel ekonomisinde büyük bir pay sahibi olan tarım sektörünü ileriye götürmek ve bu alanda faaliyet gösteren kişi ve işletmeleri toplum standartlarına yakınlaştırmak için birçok girişim ve politika hayata geçirilmiştir. Hemen her dönemde mevcut hükümetler tarafından geliştirilen politika ve uygulamalara ek olarak Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne giriş müzakerelerinin başlamasıyla birlikte bu alana yeni ve farklı soluklar da eklenmiştir. “Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu” (TKDK), Avrupa Birliği’nin kırsal kalkınma konusunda hali hazırda aday olan ve üye olmaya aday olan ülkelere sağladığı maddi yardımların ve hibelerin ülkemizdeki koordinesi için 2008 yılında hayata geçirilen bir kurumdur. Çalışmanın temel amacı; bahsi geçen yardım ve hibelerin, Çanakkale TKDK’nın 2016 yılında geçtiği IPARD-II programı özelinde incelenmesidir. Yardımların hangi iş kollarına verildiği, hangi ilçelerin bu yardımdan faydalandığı ve başvuruların ne boyutta olduğu gibi genel noktalar sayısal veriler yardımıyla aktarılmaya çalışılmıştır.

1. AVRUPA BİRLİĞİ MALİ YARDIMLARI ÇERÇEVESİNDE TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU

Avrupa Birliği (AB), üye ve aday konumunda olan ülkelere, onları topluluğun gelişmişlik seviyesinde belli standartlara yükseltmek ya da uyumlaştırmak amacıyla ekonomik, sosyal birtakım yardımlar veya fonlar sunmaktadır. Bu yardım ve fonlardan aday ülkelere yönelik olanları, söz konusu ülkeleri bu standartlar doğrultusundaki çalışmalarında desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle de genel olarak “kurumsal yapılanma” odaklıdır. 2005 yılında Türkiye’nin AB üyelik müzakerelerine başlamasıyla AB’den sağladığı mali yardımların şekli ve miktarı da değişmiştir. 2007 ve sonrası yılları için aday ülkeleri hedefleyen mali yardımlar IPA “Katılım Öncesi Mali Yardımlar” başlığı altında yapılmaya başlanmıştır (Can ve Esengün, 2007: 43; Bahtiyar, 2014: 309-312; Gülbuçuk vd., 2016: 2; Yontar ve Sözyutar, 2018: 44). “IPA, Geçiş Dönemi ve Kurumsal Yapılanma, Sınır Ötesi İşbirliği, Bölgesel Kalkınma, İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi, Kırsal Kalkınma (IPARD) şeklinde beş alt başlıkta mali yardım bileşenleri belirlemiştir” (Bahtiyar, 2014: 312).

Türkiye’nin AB’ye uyum sürecinde yapılandırılan ve “Kalkınma planları ve ulusal kırsal kalkınma stratejilerinin bir parçası olan kırsal kalkınmanın kurumsallaşması yolunda atılan en önemli adımlardan biri” (TKDK, 2019: vi) olarak nitelendirilen “Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu”, “2007 tarih ve 5648 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun” ile kurulmuştur (Resmî Gazete: 18/03/2007-26526).

Kurumun “kuruluş amacı, ulusal kalkınma plan, program ve stratejilerinde öngörülen ilke ve hedefler çerçevesinde, Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşlardan sağlanan kaynakları da kapsayacak şekilde, kırsal kalkınma programlarının uygulanmasına yönelik faaliyetleri gerçekleştirmektedir.

Bu amaç doğrultusunda, TKDK, Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programlarının (IPARD I ve IPARD II Programlarının) uygulayıcı kurumudur. Faaliyetlerini yürütürken Avrupa Birliği mevzuatının ve ulusal mevzuatın öngördüğü yönetim modellerini benimsemektedir.” (TKDK, 2019: 2). Dolayısıyla kurum, Avrupa Birliği’nin üye olmaya aday olan ülkelere sağladığı Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Fonlarının içerisinde destek alan “Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı” (IPARD)’nın Türkiye’deki uygulayıcısı konumundadır.

AB’nin kırsal kalkınma ile ilgili politikalarının amaçları aşağıdaki şekilde özetlenebilir (URL-2):

- Tarım ve orman sektörünün güçlendirilmesi.
- Kırsal alanların rekabet gücünün artırılması.
- Çevrenin, kırsal mirasın ve doğal kaynakların korunması.

IPARD programının ise temel amacı, kırsal alanlarla kent alanları arasında bulunan gelişmişlik farklarının en aza indirilmesi, mümkünse ortadan kaldırılmasıdır. Bu misyon için de kırsal alanlarda faaliyet gösteren iş kollarının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi, bu alanlarda hali hazırda bulunan işletmelerin daha güçlü bir hale gelmesi ve bölge insanının hem ekonomi yönünden hem de sosyal anlamda gelişmelerinin önünü açmak gibi faaliyetlere imza atılması hedeflenmiştir.

“Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Avrupa Komisyonu tarafından yürütülmekte olan akreditasyon ve yetki devri sürecini 29 Ağustos 2011 tarihi itibarıyla başarıyla tamamlamış ve 2007-2013 dönemini kapsayan IPARD-I fonlarını kullandırmaya yetkili kılınmıştır. Bu yetki ile, 42 il koordinatörlüğü ve merkez teşkilatı tarafından 31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla IPARD-I Programı başarıyla tamamlanmıştır. 2014-2020 yıllarını kapsayan IPARD-II Programı’nın uygulanmasına da 2016 yılı itibarı ile başlanmıştır.” (URL-2).

TKDK destekleri “süt üreten tarımsal işletmelere yardım, et üreten tarımsal işletmelere yardım, üretici gruplarının kurulması destek, süt ve süt ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, et ve et ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, meyve ve sebzelerin işlenmesi ve pazarlanması, su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, yerel ürünler ve mikro işletmelerin geliştirilmesi, kırsal turizm ve kültür balıkçılığının geliştirilmesi” olarak sekiz ayrı kola ayrılmıştır (URL-1).

2. ÇANAKKALE TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU

Çanakkale Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu aynı kuruluş kanunu ve yetkileriyle birlikte 2012 yılı Şubat ayında faaliyete girerek görevine başlamıştır. Kurumun misyonu; “kırsal kalkınma programları çerçevesinde, AB ve ulusal kaynaklardan sağlanan fonları hedef kitleye etkin şekilde ulaştırarak ulusal kalkınmaya katkı sağlamak”, vizyonu ise; “ulusal ve uluslararası alanda saygın, güçlü kurumsal kapasiteyle kırsal kalkınma programlarının uygulanmasında belirleyici, yönlendirici ve güvenilir bir kurum olmak” (URL-2) şeklinde ifade edilmiştir.

Kurumun teşkilat yapısına bakıldığında 4 farklı birimden oluştuğu görülmektedir. Bu birimler; “proje başvuru ve yönetimi birimi, yerinde kontrol birimi, ödeme talep işlemleri birimi ve destek hizmetleri birimi”dir. Bu birimlerin görevleri ise 5648 sayılı kuruluş Kanunu’nun 13. maddesinde şu şekilde verilmiştir (Resmî Gazete: 18/03/2007-26526):

- “İl düzeyinde duyuru ve tanıtımları yapmak, faydalanıcılara yönelik tanıtım, bilgilendirme, eğitim ve yönlendirme faaliyetlerini yürütmek,
- Desteklenecek proje ve faaliyetlerin seçimi ve izleme konusunda ilde görevlendirilebilecek personelin seçimine ilişkin önerilerini ilgili birimlere bildirmek, bunlara ilişkin veri tabanı hazırlamak,
- Başvuruları almak, proje ve faaliyetlerin başvuru şartlarına göre ön incelemelerini yapmak, uygun başvuruları Kuruma intikal ettirmek,
- Ön değerlendirme sonucunda uygun bulunmayan başvurulara gerekçeli cevap hazırlayarak Kuruma iletmek,
- İlde uygulamanın etkinliğini artırmak amacıyla valilikler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile gerekli koordinasyonu sağlamak, valiliğe ve ildeki diğer kurum ve kuruluşlara Kurumun ildeki faaliyetleri ile ilgili bilgi vermek ve ihtiyaç duyulan hallerde gerekli destekleri bu birimlerden talep etmek,
- Proje ve faaliyetlerin yerinde kontrolü ve izleme faaliyetlerini yürütmek,
- Görev alanı ile ilgili konularda merkez birimlerine gerekli raporlama çalışmalarını yapmak.”

Kurum, varlık sebebini, “AB ve diğer uluslararası kuruluşlardan edinilen mali kaynakların kırsal kalkınma programlarının uygulanmasına yönelik faaliyetlerde kullanılmasını sağlamak” şeklinde açıklamıştır. Bu kapsamda uygulanan program ve projelerin hedefleri aşağıdaki gibidir (URL-2):

- Yerel potansiyel ve kaynaklara dayalı olarak kırsal ekonominin rekabet gücünün yükseltilmesi.
- Gelir ve istihdam imkânlarının artırılması ve çeşitlendirilmesi, insan kaynaklarının ve örgütlenme düzeyinin geliştirilmesi.
- Fiziki ve sosyal altyapı hizmetlerinin yaygınlaştırılması, etkinleştirilmesi ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi.
- Kırsal çevrenin, doğal ve kültürel varlıkların korunarak geliştirilmesi suretiyle kırsal toplumun refahının artırılması.

Kurumca desteklenen sektörler ve bu sektörlerle dair alt sektörler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Çanakkale Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Tarafından Desteklenen Sektörler

Sektör	Alt Sektör
“Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar”	“Süt Üreten Tarımsal İşletmeler”
	“Kırmızı Et Üreten Tarımsal İşletmeler”
	“Kanatlı Eti Üreten Tarımsal İşletmeler”
	“Yumurta Üreten Tarımsal İşletmeler”
“Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması ile İlgili Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar”	“Süt ve Süt Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması”
	“Kırmızı Et ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması”
	“Kanatlı Eti ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması”
	“Su Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması”
	“Meyve ve Sebze Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması”
“Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirme”	“Bitkisel üretimin çeşitlendirilmesi ve bitkisel ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması”
	“Arıcılık ve arı ürünlerinin üretimi, işlenmesi ve pazarlanması”
	“Zanaatkârlık ve yerel ürün işletmeleri”
	“Kırsal turizm ve rekreasyon faaliyetleri”
	“Su ürünleri yetiştiriciliği”
	“Makine Parkları”
	“Yenilenebilir enerji yatırımları”

Kaynak: <https://canakkale.tkd.gov.tr>

2.1. Çanakkale TKDK İşbirliğiyle Yürütülen IPARD-II Programının Genel Görünümü

Çanakkale Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekle Kurumu, “Avrupa Komisyonu tarafından yürütülen akreditasyon ve yetki devri sürecini 29 Ağustos 2011 tarihi itibariyle başarıyla tamamlamış olup, 2007-2013 dönemini kapsayan IPARD-I fonlarını kullandırmaya yetkili kılınmıştır. Bu yetki ile, 42 il koordinatörlüğü ve merkez teşkilatı tarafından 31 Aralık 2016 tarihi itibariyle IPARD-I Programı başarıyla tamamlanmıştır. 2014-2020 yıllarını kapsayan IPARD-II Programı’nın uygulanmasına da 2016 yılı itibarı ile başlanmıştır.” (URL-2).

Çanakkale TKDK, IPARD-II Programı çerçevesinde Türkiye’de faaliyet gösteren 42 adet TKDK’dan biri olma özelliğini taşımaktadır. 2016 yılında başlanan bu program özelinde 8 adet çağrı kullanıcıların ve faydalanıcıların ilanına açılmıştır.

İl koordinatörlüğüne bu 8 adet çağrının 6’sı için toplamda 156 adet proje başvurusunda bulunulmuştur. Ancak başvuru sayısı bu kadar fazla olmasına karşın 42 proje başarılı bulunmuştur ve hibe almaya hak kazanmıştır (TKDK, 2020).

Çağrı ilanına çıkan 5 ilanının yıllara göre istatistiklerine bakıldığında; birinci ilan için il koordinatörlüğüne toplamda 63 adet proje başvurusu yapılmıştır. Ancak bu projelerden sadece 9 tanesi başarılı bulunmuş ve sözleşmeye bağlanmıştır. Bu 9 proje için TKDK

Çanakkale İl Koordinatörlüğü tarafından yatırım maliyetinin hemen hemen yarısı karşılanarak 3 milyon 406 bin TL hibe verilmiştir.

İkinci çağrı ilanında; başvuru sayısı daha az gerçekleşmiş ve 4 adet başvurunun 3'ü sözleşmeye bağlanmıştır. Başarılı bulunan bu projeler için TKDK Çanakkale İl Koordinatörlüğü tarafından 5 milyon 231 bin TL'yi aşkın bir hibe desteği yapılmıştır.

Üçüncü çağrı ilanında; 40 adet başvurunun 23 adedi başarılı bulunmuştur. Bu projeler için TKDK Çanakkale İl Koordinatörlüğü tarafından 15 milyon 340 bin TL'yi aşkın bir hibe desteği sağlanmıştır.

Beşinci çağrı ilanında; 12 adet başvurunun 7 adedi başarılı bulunmuştur. Bu projeler için TKDK Çanakkale İl Koordinatörlüğü tarafından 8 milyon 614 bin TL'yi aşkın bir hibe desteği sağlanmıştır.

Altıncı çağrı ilanında ise 37 adet başvurudan henüz hiçbiri sözleşmeye bağlanamamıştır ancak projeler için tahmini yapılacak bütçe tutarı 21 milyon 972 bin TL'yi aşmaktadır. Bu bilgiler Tablo 2'de daha net bir şekilde görülebilir.

Tablo 2: Çağrı Dönemlerine Göre Başvuru Sayıları ve Hibe Tutarları

Çağrı Dönemi	Başvuru Sayısı	Sözleşmeye Bağlanan Proje Sayısı	Toplam Yatırım Tutarı (TL)	Toplam Destek Tutarı (TL)	Ödemesi Biten Proje Sayısı	Ödenen Hibe Tutarı (TL)
1	63	9	7.228.867,23	3.406.370,57	7	2.233.514,76
2	4	3	13.545.506,65	5.231.588,51	3	4.962.339,44
3	40	23	34.161.714,37	15.340.888,23	9	4.166.327,74
5	12	7	24.747.177,84	8.614.523,89	-	793.185,83
6	37	-	42.806.683,65	21.972.936,34	-	-
TOPLAM	156	42	122.489.950,34	54.566.307,54	19	12.155.367,77

Kaynak: TKDK Çanakkale İl Koordinatörlüğü 2017, 2018 ve 2020 Ocak Brifing Raporları'ndan elde edilen verilerle hazırlanmıştır.

Çağrı dönemlerindeki başvuru sayılarına bakıldığında; 2 numaralı çağrı dönemleriyle diğer çağrı dönemleri arasındaki başvuru sayısının farklılığı göze çarpmaktadır. Bu durumda etken olan sebeplerin başında, özellikle ilk çağrı döneminde yapılan başvuruların birçoğunun onay alamaması ve ikinci çağrı döneminde projelerin birleştirilerek daha geniş bir kapsamda hazırlanması gösterilebilir. Daha sonraki dönemlerde de benzer şekilde başvuru ve onay alan projeler arasında uçurumlar bulunmamaktadır. Yatırım ve destek tutarlarıdaki artış bu durumu destekler niteliktedir.

2.2. IPARD-II Programında Sektörel Bazlı İstatistikler

Tarım ve Orman Bakanlığının istatistiki verilerine göre (URL-3); sektörler bazında AB tarafından tahsis edilen bütçeler ve harcanma tutarları aşağıdaki tablodaki gibidir.

“Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar (101) konusunda sözleşmeye bağlanan bütçenin harcanma oranı %35,19 Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanmasına Yönelik Yatırımlar (103) konusunda sözleşmeye bağlanan bütçenin harcanma oranı %27,22 Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme (302) konusunda sözleşmeye bağlanan bütçenin harcanma oranı ise %28,33’dür. Toplamda sözleşmeye bağlanan bütçenin harcanma oranı ise %31,31’dir.”

Tablo 3: Sektörler bazında AB Tarafından Tahsis Edilen Bütçeler ve Harcanma Tutarları

Toplam	Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme	Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanmasına Yönelik Yatırımlar	Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar	Tedbirler
886.440.000	202.920.000	234.960.000	448.560.000	Toplam Kamu Desteği 2014-2020 (A)
664.830.000	152.190.000	176.220.000	336.420.000	Bütçe AB Katkısı 2014-2020 (B)
1.684	2.713	243	889	Sözleşme İmzalanan Proje Sayısı (C)
295.432.613	91.466.333	64.967.759	138.998.522	Sözleşme İmzalanan AB Katkısı (D)
1.981	1.548	88	345	Biten Proje Sayısı (E)
92.522.428	25.916.767	17.688.356	48.917.305	Tamamlanan Projelere Ödenen Desteğin AB Katkısı (F)
123.355.790	34.555.690	23.584.475	65.215.625	Tamamlanan Projelere Ödenen Toplam Destek (G)
196.859.567	54.354.932	47.105.166	95.399.469	Tamamlanan Toplam
13,91%	17,00%	10,03%	14,53%	*(1)

Kaynak: <https://ipard.tarim.gov.tr/Statiks>

TKDK Çanakkale İl Koordinatörlüğü tarafından verilen hibelerin ve desteklerin sektörel dağılımı ise Tablo 4’de yer almaktadır:

Tablo 4: Hibelerin Sektörel Dağılımı

SEKTÖR ADI	Başvuru Sayısı	“Sözleşmeye Bağlanan Proje Sayısı”	“Toplam Yatırım Tutarı” (TL)	“Toplam Destek Tutarı” (TL)	“Ödemesi Biten Proje Sayısı”	“Ödenen Hibe Tutarı” (TL)
“Süt Üreten Tarımsal İşletmeler”	12	4	10.014.299,16	3.165.174,05	1	859.127,57
“Et Üreten Tarımsal İşletmeler (Kırmızı Et)”	7	2	2.371.417,35	1.037.157,57	-	-
“Et Üreten Tarımsal İşletmeler (Kanatlı Eti)”	14	1	1.233.788,51	850.889,49	-	-
“Süt Ve Süt Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması”	6	4	17.509.162,48	6.015.776,81	2	3.580.766,17
“Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması”	2	1	8.269.977,20	3.003.097,28	-	-
“Meyve ve Sebzelerin İşlenmesi ve Pazarlanması”	8	6	13.798.448,35	5.508.302,70	2	3.039.178,17
“Bitki Ürünlerinin Çeşitlendirilme ve Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Pazarlanması”	24	3	684.046,05	382.871,29	2	67.596,99
“Arıcılık ve Arı Ürünlerinin Üretimi, İşlenmesi ve Pazarlanması”	8	2	68.475,00	35.801,25	2	35.700,23
“Zanaatkarlık ve Katma Değerli Ürünler”	23	7	9.791.062,83	5.037.400,35	5	3.224.739,20
“Kırsal Turizm ve Rekreasyonel Faaliyetler”	36	9	14.273.350,89	6.604.754,35	2	441.854,60
“Makine Parkları”	8	2	526.508,3	227.061,76	1	227.061,76
“Yenilenebilir Enerji Yatırımları”	6	1	1.105.904,00	681.033,08	1	679.343,08
TOPLAM	156	42	79.646.558,87	32.549.319,98	19	12.155.367,77

Kaynak: Çanakkale İl Koordinatörlüğü 2017, 2018 ve 2020 Ocak Brifing Raporları’ndan elde edilen verilerle hazırlanmıştır.

Yapılan yardım ve hibelerin sektörlere göre dağılımı incelenecek olursa hibe konusunda ön planda olan sektörler; kırsal turizm ve rekreasyone faaliyetler, süt ve süt ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, meyve ve sebzelerin işlenmesi ve pazarlanması ve zanaatkarlık ve katma değerli ürünler olarak sıralanabilir. Bu dört sektör toplam başarılı projelerin %54.7'sini oluşturmaktadır. Ödenen hibe miktarlarında da yine zirveyi kırsal turizm ve rekreasyone faaliyetler alırken onu takiben süt ve süt ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, meyve ve sebzelerin işlenmesi ve pazarlanması ve zanaatkarlık ve katma değerli ürünler sektörleri gelmektedir.

2.3. IPARD-II Programında İlçe Bazlı İstatistikler

TKDK Çanakkale İl Koordinatörlüğü tarafından verilen hibelerin ve desteklerin Çanakkale ilinin 12 ilçesine göre dağılımı şu şekildedir:

Tablo 5: Hibelerin İlçelere Göre Dağılımı

İLÇE ADI	Başvuru Sayısı	“Sözleşmeye Bağlanan Proje Sayısı”	“Toplam Yatırım Tutarı” (TL)	“Toplam Destek Tutarı” (TL)	“Ödemesi Biten Proje Sayısı”	“Ödenen Hibe Tutarı” (TL)
Ayvacık	27	6	9.617.862,95	4.571.923,42	3	1.153.891,17
Bayramiç	13	3	3.695.531,19	1.067.703,63	1	49.533,12
Biga	22	5	10.836.511,93	4.350.616,67	1	1.346.654,71
Bozcaada	7	3	3.073.472,17	1.406.367,54	1	196.192,27
Çan	9	1	473.808,30	192.871,76	1	192.871,76
Eceabat	3	2	5.287.436,85	2.122.518,74	1	556.507,36
Ezine	12	2	534.166,71	285.953,94	2	257.167,33
Gelibolu	4	3	13.596.508,26	4.709.891,92	1	859.127,57
Gökçeada	12	3	4.426.077,76	2.099.888,77	-	-
Lâpseki	9	4	7.693.900,58	3.370.583,04	2	2.548.807,17
Merkez	21	6	6.769.960,15	3.389.945,76	4	2.742.439,98
Yenice	11	4	13.641.322,02	4.981.054,79	2	2.252.175,33
Toplam	156	42	79.646.558,87	32.549.319,98	19	12.155.367,77

Kaynak: TKDK Çanakkale İl Koordinatörlüğü 2017, 2018 ve 2020 Ocak Brifing Raporları'ndan elde edilen verilerle hazırlanmıştır.

TKDK Çanakkale İl Koordinatörlüğü tarafından verilen hibelerin ve desteklerin ilçelere göre dağılımına bakıldığında; en fazla proje başvurusunun yapıldığı ilçe Ayvacık, en çok kabul edilen projenin olduğu ilçeler Merkez ilçe ve Ayvacık, en fazla hibe alan ilçe ise Merkez ilçe olarak görülmektedir. Biga'nın başvuru sayısı Merkez ilçeden fazla olmasına karşın kabul edilen proje sayısında Merkez ilçeden daha düşük konumdadır.

SONUÇ

“Türkiye’de kırsal alanlardaki yapısal zayıf yönler halen devam eden kalkınma süreciyle ilişkili olup önem arz etmektedir. Söz konusu zayıf yönler; AB ülkelerine kıyasla önemli gelir farkı, ülke içinde gelir ve göç açısından yaşanan farklılıklar, kayıt dışı ekonominin hacminin büyüklüğü ve kırsal nüfusun düşük eğitim seviyeleridir. Kırsal alanlar ve geleneksel tarımsal faaliyetler yapısal değişikliklerin yapıldığı modernleşme sürecinde negatif etkilenmektedirler. Bu sebeple kırsal politikalar belirlenirken bu konu göz ardı edilmemeli, kırsal alanların yeni makroekonomik çerçevede sürdürülebilir kılınması ve çevrenin terk edilip bozulmasının önüne geçilerek kırsal alanlarda yaşayanların ekonomik ve sosyal açıdan dışlanmaları ve yardıma muhtaç kalmalarının önlenmesi gerekmektedir” (URL-2).

Türkiye’nin AB’ye giriş müzakereleri çerçevesinde 2007 tarih ve 5648 sayılı Kanun’la kurulan “Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu”, 2007-2013 yılları arasında kapsayan IPARD-I programını başarıyla geçerek IPARD-II programına dahil edilmiştir. Bu bağlamda ülke genelinde 42 il koordinatörlüğüyle faaliyet göstererek birçok yatırımcı ve kırsal bölge insanına yardım ve hibelerde bulunmuştur.

Kırsal bölge insanının ve bu alanlardaki işletmelerin destekçisi olarak faaliyet gösteren kurum, IPARD-II programıyla birlikte 12 farklı iş koluna hibe ve yardım desteği sağlayarak kırsalda kendisine yer edinen hemen her iş kolunu kendi alanına dahil etmiştir. Bu sayede sektörel anlamda herhangi bir alanın yok olma şansı azaltılarak mevcut yapının uzun yıllar boyunca Türkiye’nin kırsalında devam etmesinin önü açılmıştır.

Çanakkale İl Koordinatörlüğü’nün IPARD-II programı kapsamında faaliyetleri incelendiğinde, kurumun oldukça başarılı bir grafik sergilediği açıkça görülmektedir. IPARD-II programına henüz 4 senedir geçiş yapılmış olmasına rağmen, 156 proje incelenmiş, başarılı bulunan 42 proje için 79 milyon TL’yi aşkın bir kaynak ayrılmıştır. Kabul edilen bu projelerin 5 yıla dönük her hareketi incelenerek ona göre yardımın devam etmesi, durdurulması veya iptal edilmesi sağlanmıştır. Özellikle kaynağın amacı dışında kullanılmaması için ilgili Bakanlığa verilen bu kişi veya şirketlere dava açma, soruşturma yetkisi sayesinde hibe ve yardımlar amaçları doğrultusunda kullanılmış, ülke ekonomisine büyük destekler sağlamıştır.

Çanakkale İl Koordinatörlüğü’nün destek ve hibelerinden hemen her iş kolunun faydalanması olumlu bir durum olarak karşımıza çıkarken, Çanakkale ilinin ilçelerinin de bu pastadan pay alıyor olması kurum politikasının ne kadar doğru işlediğinin de kanıtı niteliğindedir.

KAYNAKÇA

- 5648 Sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Hizmetleri Hakkında Kanun, 4.5.2007 Yayımlandığı R. Gazete: 18.5.2007 Sayı: 26526.
- 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 12.11.2012, Yayımlandığı R. Gazete: 6.12.2012 Sayı: 28489.
- BAHTİYAR, K. (2014). Kırsal Kalkınma Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme: TKDK (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu) Örneği. SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi (28), 306-324.
- CAN, M. ve Esengün, K. (2007). Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Programlarının Türkiye'nin Kırsal Kalkınması Açısından İncelenmesi: SAPARD ve IPARD Örneği. GOÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi, 24 (2), 43-56.
- DİK, E. (2014). 6360 Sayılı Kanun Bağlamında Köylerin Mahalleye Çevrilmesi Sorunu. Mülkiye Dergisi, 38(1), 75-102.
- GÜLÇUBUK, B., Köksal, Ö., Ataseven, Y., Gül, U. ve Kan, M. (2016). Kırsal Kalkınma Desteklerinin Ulusal Düzeyde Etkileri: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) Projelerinin İncelenmesi. TEAD, 2(1), 1-10.
- ŞENOL, E. (2019). Büyükşehir statüsündeki illerde kırsal nüfusun tespit: Ordu ili örneği. Türk Coğrafya Dergisi (72), 53-63.
- TKDK (2017). TKDK Çanakkale İl Koordinatörlüğü 2017 Brifing Raporu (<http://canakkale.tkd.gov.tr>).
- TKDK (2018). TKDK Çanakkale İl Koordinatörlüğü 2018 Brifing Raporu (<http://canakkale.tkd.gov.tr>).
- TKDK (2019). 2019-2023 Stratejik Planı, Ankara, <https://www.tkd.gov.tr/Content/File/2019-2023%20Stratejik%20Plan%C4%B1.pdf> (Erişim Tarihi: 19.03.2020).
- TKDK (2020). TKDK Çanakkale İl Koordinatörlüğü Ocak-2020 Brifing Raporu (<http://canakkale.tkd.gov.tr>).
- TOLUNAY, A. ve Akyol, A. (2006). Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, (2), 116-127.
- UKKS (2014). Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020), http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/xUd8q+www_dogaka_gov_tr_488_KS1X20UZ_Ulusal-Kırsal-Kalkınma-Stratejisi-2014-2020.pdf (Erişim Tarihi: 19.03.2020).
- URL- 1: <http://tkd.gov.tr> (Erişim Tarihi: 02.06.2019).
- URL- 2: <http://canakkale.tkd.gov.tr> (Erişim Tarihi: 02.06.2019).
- URL- 3: <https://ipard.tarim.gov.tr/Statiks> (Erişim Tarihi: 02.06.2019).
- YENİGÜL, S. B. (2017). Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikalarına Etkisi. Planlama, 27(1), 16-25.
- YILMAZ, M. (2015). Türkiye'de Kırsal Nüfusun Değişimi ve İllere Göre Dağılımı (1980-2012), Doğu Coğrafya Dergisi. 20 (33), 161-188.
- YONTAR, İ. G. ve Sözyutar, M. (2018). Kırsal Alanda Girişimcilik, Üretim ve Kalkınma Boyutlarıyla Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)-Manisa İl Koordinatörlüğü Örneği. Sayıştay Dergisi, (111), 43-77, April – July.